

ŠTUDIJE O SLOVENSKIH MLADINSKIH KNJIŽEVNIH DELIH

Jože Kodrič

Ptuj

RDEČI LEV LEOPOLDA SUHODOLČANA

Pisatelj Leopold Suhodolčan uresničuje v svojih mladinskih delih načelo, da morajo le-ta »zadovoljevati posebnosti in potrebe posameznih razvojnih stopenj ter z njimi pogojeno spoznavno, čustveno in voljno zrelost otrok in mladostnikov.«¹ Kot junaki nastopajo v njegovih povestih vrstniki mladih bralcev. Napeto in večkrat skrivnostno dogajanje ustreza bralnemu interesu. Pisatelj pa razkriva tudi notranjo podobo junakov, njihove razvojne probleme in spoznanja ter položaj mladih v današnjem okolju. Umetniško skladna povezava gornjih vidikov je po razlagalčevem vtisu zlasti uspela v povesti *Rdeči lev*. Tako skuša pričujoča obravnava s širšim pristopom razkriti vrednost navedenega dela ter prispevati k osvetlitvi Suhodolčanovega pisanja za mladino. Razčlenja vsebinsko idejne in stilno kompozicijske sestavine, ugotavlja njih skladnost z zamisljivo celoto ter mesto, ki ga zavzema *Rdeči lev* med pisateljevimi deli s sorodno tematiko.

Snov naše povesti tvori samostojno in pustolovsko poudarjeno deško življenje v začetni puberteti z značilnim izmikanjem staršem, učiteljem in domačemu hišnemu okolju. Pisatelj podaja snov v napeti zgodbi o Tinovi fantovski družini, ki ji začne onemogočati dvomljive pustolovščine skrivnostni neznanec z razmrščenimi rdečimi lasmi, imenovan Rdeči lev. Tin zaman pozkuša, da bi ga razkrinkali. Njegovemu vplivu se odteguje Aleš. Vznemirja ga prvo plaho čustvo do Helence, ki prihaja včasih s prijateljico v fantovsko družino. Zanje se trdo, a vendar uspešno bojuje z lepim Bilom. Rdeči lev se nazadnje sam razkrije, ko reši življenje Helenčinemu bratcu. Tin je poražen, ko spozna v levu Roka, katerega je štel v družini za pravega slabiča.

Glavni motiv predstavlja v zgodbi težnja po mladostniškem uveljavljanju, posebej še proti očitkom manjvrednosti. Pridružujejo se motivi pojavljanja skrivnostnega neznanca, detektivskega iskanja, prizadevanja za dekliško naklonjenost, igralskega nastopanja, dekliške zaupljivosti, dvoboja, vloma in kraje, spora s starši, bega od doma in rešitve življenja.

Po svojem izboru ustrezajo razgibani motivi nemirnemu mladostniškemu izživljanju. Taki so tudi ožji snovni elementi, ki spadajo v njihov okvir. Na predmetnem področju jih lahko navedemo celo vrsto. Značilen deški interes izpričujejo drobne reči v predalu, zračne puške, verižica z levjo grivo, cigarete, magnetofon, kitara, tricikel, rdeča lasulja, tranzistor, škripajoči voziček, mešalec

¹ Gustav Šilih: *Problematika mladinske književnosti*. Nova obzorja XII/1959, str. 260.

za beton, kletka z levom, gosposki avtomobil, boben, kavbojke, čoln, premikalna lokomotiva, vagoni. Vrsto elementov pisanega sveta vsebuje tudi razgibana metaforika. Fantastika se meša s tehniko. Domišljajske tvorbe razmikajo prostor in čas od vlaka do reaktivnega letala, letečih krožnikov, od razbojnikov do bojnikov proti vsemu, kar je slabega v ljudeh, od gradu v deveti deželi do astronavtske postaje na sedmem planetu. Vsa ta motivika, ki se še nakazuje v zgodbi, nima več osnovnega pomena čudežnosti, temveč je racionalno utemeljena. Postavljena je v svet pripovedi za otroke, v področje sanj ali v občasno mladostniško sanjarjenje, ki pa noče več biti podobno brezplodnemu zapečkarstvu. Oblikujoči se značaji nočejo biti več nemočne figure. Fantazija jih spodbuja, z njeno pomočjo postavljajo svojemu odkrivanju vedno nove, daljne perspektive, kar je v bistvu prodiranje v vse širši realni svet.

Pustolovsko delovanje mladih povezuje pisatelj z motivi, ki segajo v njihove domače razmere, v družinske odnose odraslih, v različno načeto družinsko skupnost. V obrobni motiviki pa se začno nakazovati sodobne dileme širšega družbenega okolja. Navedene snovne elemente je oživil pisatelj v realno verjetni fabuli, v psihološko utemeljenih mladostniških potih.

Prizorišča dogajanja so realna, četudi so večkrat nevsakdanja. Vzbujajo fantazijo in drznost ter ustrezajo posebnim deškim težnjam. Tinova družina se zbira v zarjavelem rdečem avtobusu na zapuščenem predmestnem zemljišču, v nekakšnem posebnem svetu. Stara šola z orehom je kraj, kamor pridejo junaki po zračne puške. Na poti v šolo jih priteguje triogelna bajta, zaradi svoje nenavadnosti že kar težko predstavljliva. Še raje kot v avtobusu se zbirajo dečki v zapuščenem skladišču s številnimi skrivališči, za katero je bilo že nevarno, da se sesuje. Prav ta nevarnost pa jih izziva, da drzno plezajo po prekrizanem tramovju. Skladišče je kraj pomembnih dogodkov. Tu se Aleš prvič spopade z Bilom. Tu se prvič pojavi pred dečki Rdeči lev. V skladišču tudi načrtujejo svoj glavni pohod. Razburljive prizore omogoča tudi hrupno gradbišče. Tam se Andrejko v četrtem nadstropju premetava z Blažem prav na robu stopnišča brez ograje. Nasprotno pa je pisatelj namenil zaupljivim dekliskim pogovorom tih kraj ob počasi tekoči reki. V temačni Bilovi hiši prežijo nagačene glave lovske divjadi. Skrivnost je tudi opuščeni kanal, kjer se dečki skrivajo pred pohodom v trgovski dom. Prav tak je somrak v vlomljeni prodajalni. Rečni pristan, poln nevarnosti zaradi tekoče globoke vode in spolzkih čolnov, je kraj odločilnega Aleševega dvoboja z Bilom. Na železniških tirih pa se razkrije Rdeči lev. Nazadnje je pred nami pomirljivo okolje bolnice. Raznolika prizorišča ustrezajo nemirni naravi junakov. Širše okolje, v katerega je postavljeno dejanje, je realno in domače. Tvori ga predmetje s prvotnim starim trgov ter pravo mesto. Nekje blizu teče reka, omenjena je tudi železarna. V mladostniški in bolj akcijsko poudarjeni zgodbi pisatelj ne sega v pokrajinske orise, samo »onkraj mesta od polja do polja, dišalo je po zrelih jabolkih in hruškah.«²

Časovni okvir dogodkov predstavlja današnjost, razmere v času nastajanja povesti. V ožjem smislu je postavljeno dogajanje v jesenski čas, menda ne brez namena, saj je tako lahko bolje osvetljen Peter in Pavel kot sirota, ki si privsaja jabolka in hruške, pa tudi deška klapa, ki se spet srečuje z dolgočasno šolo. Posamezni prizori se odigravajo največ popoldne, ko šolarji nimajo pouka.

² Leopold Suhodolčan: *Rdeči lev*. Ljubljana, Mladinska knjiga 1968. (Knjižnica Sinjega galeba. 127.) Str. 69.

Vendar se upajo pojaviti tudi dopoldne in v poznem večeru »brez zvezd in meseca.«³

Čeprav delujejo v skupini, so junaki dovolj individualizirani. Motivirani so s težnjo, da bi ponagajali dolgočasnim odraslim, da bi uživali v pustolovskem premagovanju strahu, v medsebojnem preizkušanju in doživljanju svojega sveta. Realno verjetnost oseb poudarja pisatelj, ko pravi, da v svojem šolniškem poklicu opazuje junake te starosti vsak dan.⁴ Res so vsi šolarji, razen vajenca Bila. Odraslim, ki se ne znajo ujeti z mladimi, je namenjena le obrobna vloga.

V zgodbo stopi najprej Tin, ki je v njej tudi najbolj opazen, v dialogu se največkrat pojavi. Komaj čaka, da bi se skril pred materinimi ukazi. Med tovariši velja za vodjo, pri čemer nagiba k malo premišljeni deški drznosti in gospodovalnosti. Kot znak časti nosi vrvico s šopom grive, o kateri morajo verjeti, da je levja. Noče govoriti o kraji. Vse mu je le preizkušanje sposobnosti. A Tinova moč se izkaže le kot nekaj zunanjega, kar je videti ob premišljenem nastopanju Rdečega leva. Tin ne more prenesti, da je lahko kdo sposobnejši.

Medtem ko v spopadu z realnostjo doživi Tin zlom, je Aleš uspešnejši. Ta je leto starejši in ob trdih življenjskih izkušnjah zrelejši, saj živi družina s tremi otroki v eni sami kletni sobi. Bolj je preudaren in vendar tudi nekoliko samosvoj. Vedno nosi belo srajco kot nekaj zunanjega znaka svoje ponotranjosti. O Tinovem junaštvu začne dvomiti. Vse bolj ga obvladuje nova čustvena sila, prva plaha ljubezen do Helence. Toda Helenco skuša premotiti vsiljivi gizdalinski Bil. Aleš spozna, da mora boj proti tekmecu izbojevati sam, s čimer prerašča otroško družino.

Lepi Bil, vajenec, kot negativni junak ne pripada Tinovi družini. Z usnjenim jopičem, opetimi kavbojkami in kitaro se uveljavlja predvsem s pozo in videzom. Pravil igre ne upošteva. S svojimi pokornimi pajdaši uživa ob nasprotnikovi nemoči.

Drugače kot pri Alešu je za domače razmere živahnega Andrejka značilno izobilje. Starše skrbi le služba. Tako Andrejko iz dolgega časa marsikaj ukrene po svoje in zapada sanjarjenju. V nasprotju z Alešem še uživa sloves dobrega učenca. Ob vseh razlikah ga družijo z njim prve fantovske skrivnosti. Po drugi strani pa je mnogo bolj predan disciplini in ves srečen, da je lahko medlevi. Želi si prave levje grive, toda vendar mu več pomeni odkrivanje Rdečega leva, za kar daje različne pobude ter se kaže prisebnega in hitrega.

Ves je povezan z družino Peter in Pavel, izviren lik, sirota pri tujih ljudeh, za katerega ni niti ugotovljeno pravo ime. Tako je povsem verjetno, da se z njim poigrava. Zdaj je Peter, potem Pavel, s čimer izraža nepričakovano spreminjeno razpoloženje. Včasih pa je oboje hkrati, kadar je uravnovešen. V primeri z bolj praktično dejavnim, a še vedno sanjarskim Andrejkom hoče nastopati bolj poglobljeno. Kot humoristični junak in živahni komentator se sprošča v navidezni norčavosti in ostrih domislicah. Z njimi opozarja na skupinsko zavest. Ob povezovanju različnih možnosti pri iskanju Rdečega leva mu priznavajo že kar detektivski način mišljenja.

Na pasivno vlogo izvrševalca je na prvi pogled obsojen blede in tihi Rok. Tin mu nalaga ponižujoča opravila, Rok nikoli ne ugovarja na glas, vendar bi se rad izkazal. Usmerja se k tihemu upor, s tem da se začne uveljavljati kot

³ Prav tam, str. 135

⁴ Prim. Ivan Bizjak: »Rdeči lev« — nova mladinska povest. Pogovor s pisateljem L. Suhodolčanom. Večer, priloga Naše branje, 29. marca 1968, št. 75, str. 19.

skrivnostni Rdeči lev. Toda Rok ne teži le za enakim mestom v družini. S svojo aktivnostjo hoče prerasti usodi vdanega očeta. Pred sabo vidi življenje, v katerem se ne bo pustil zapostavljati. Tako sega Rok prek otroških okvirov družine, preusmerja njeno dejavnost ter prevzema v zgodbi glavno vlogo. Nasprotno pa ostaja telesno najmočnejši Marko v svoji okornosti pasivno ob Tinu kot nekaj osebnih čuvaj.

V deško skupino prihajata dekleti Helenca in Marjetka, kar je nekoliko nenavadno. Vendar lahko utemeljimo Helenčino prisotnost s čustvi do Aleša, sicer pa je tudi starejša, saj hodi zadnje leto v šolo. Gotovo hoče tudi ubežati trdemu barakarskemu življenju. Hrepeni nekam daleč, rada bi potovala. Ob Bilovem nemoškem značaju spozna pravo vrednost poštenega in skromnega Aleša, še zlasti, ko ta premaga Bila. Tudi Marjetka, ki ji sicer nič ne manjka, hoče imeti ob Helenci nekaj svojega zaupnega sveta.

Notranje različni, vendar aktivno usmerjeni junaki prihajajo iz različnih gmotnih razmer. Pri vseh je skupno bolj ali manj neurejeno družinsko življenje. Starši nimajo časa, da bi prisluhnili mladim. Pri Andrejku se izgublja v pretirani tekmi za večji zaslužek, kar je tipično za današnji čas. Andrejko ostaja sam kot njegova zlata ribica. V pridobitniški vnemi so odrasli preveč navajeni, da vse merijo po sebi. V mladih izzivajo negativen odnos. Tako se stopnjujejo pustolovski nagibi, ki jih ne morejo zadržati, kot je videti iz povesti, niti starši niti šola, tudi ne popolna osirotelost Petra in Pavla na eni ter Andrejkovo izobilje na drugi strani.

Z zgodbo hoče pisatelj ustreči bralnim interesom, ki spadajo v našem primeru v tako imenovano baladno dramatsko dobo na starostni stopnji trinajstih in štirinajstih let. Bralca priteguje resnično dogajanje, vendar pa ne vsakdanja enoličnost. Želi si junaka, ki se v daljnih krajih samostojno bojuje za svoje ideale, zmaguje ali pa častno podlega. Vendar pisatelj ne sega v daljne pokrajine, mladostnemu nemiru zna ustreči z dogajanjem v domačem okolju, kjer se junaki na nenavaden način s tihotapljenjem v šolski kabinet in trgovski dom posredno usmerjajo proti odraslim, samo da bi poudarili samostojnost. Napeto in skrivnostno dogajanje, ki si ga želi bralec, še posebej zagotavlja oblika detektivke z neutrudnim iskanjem neznanca. Rdeči lev nedvomno priteguje, saj je pogumen in »o vsem misli po svoje in odloča po svoje...«⁵ Domišljjski polet omogoča tudi epizodično podani svet filmskih in cirkuških junakov ter tehniških dosežkov. Andrejko sanjari in gleda za letalom. Pripoveduje o letečih krožnikih in o marsovcih. Bralčevo potrpljenje, ki ga izziva Bilova zahrbtnost, pa se elementarno sprošča ob razburljivem fizičnem dvoboju. Pomembno zabavno vlogo ima humor, ki se zlasti podaja živahnemu Petru in Pavlu.

Pisatelj skuša zadovoljiti bralca, ki mu gre predvsem za akcijo, ki mu niso važni oblika, opis, razmotrivanje ali filozofiranje. Vendar pa sta živahno dogajanje in dialog postavljena tako, da puščata bralcu dovolj možnosti za etično razglabljanje. Prisotni so tudi globlji čustveni, lirski in erotično obarvani prizori, ki sicer segajo prek zanimanja bralca v baladno dramatskem obdobju. Takšno spreminjanje zanimanja zagovarja pisatelj z lastnimi izsledki: »Vse bolj sem prepričan, da moram gledati na klasično mladinsko psihologijo tega obdobja s popravki. Nenehno odkrivam, kako se (...) razmikajo meje posameznih obdobj, ko mladi junak še ravna v slogu napetih detektivskih zgodb

⁵ Leopold Suhodolčan: *Rdeči lev*, str. 131.

in indijanaric, trenutek pozneje pa se izkaže v resnem, poglobljenem nastopu starejšega.⁶

Glavna spoznanja v zgodbi izhajajo iz simbolike Rdečega leva. Skrivnostna prikazen pooseblja tiste neznane in nove sile, ki nasprotujejo zlasti mlademu človeku, ko hoče prodirati v svet in ko noče priznati usojenosti. Tin se uveljavlja pustolovsko, zrelejši Aleš z vidika višjih vrednot, zato tudi zmaga, a ne dokončno — povsod se pojavlja Rdeči lev. Četudi se magičnost Rdečega leva razblini, ostane pred nami ideja o prisotnosti nepremagljive sile, o nujnem nenehnem nastopanju proti občutku »tesnobe pred močjo neznanega, še neodkritega«⁷ na katerikoli razvojni stopnji in ob vedno novih spoznanjih, ko so »mnoge stvari na svetu drugačne, kot se sprva navadimo nanje.«⁸ Težko je gospodovalnemu Tinu, ko mora sprejeti o Roku drugačno resnico.

S tako izzivajočo idejo razvoja je povezana Tinova družčina, ki se ob zagonih in padcih usmerja proti neljubemu okolju, pri tem pa v akciji spoznava pomen skupnega nastopanja. S pomenom skupnosti pisatelj nadalje razširja idejo. Mladi levi se vse bolj zavedajo skupnega delovanja, za kar govori že naziv, ki ga sprejmejo. Svojo na videz prestopniško dejavnost skušajo tudi etično opravičevati: »V trgovski dom ne bomo šli, da bi kaj jemali, temveč samo zato, ker to hočemo, ker si to upamo storiti...«⁹ Povsem pa se zavedo vrednote, ki jo pomeni skupnost, ko se jim zazdi, da bo le-ta razpadla, saj ob razkritju Rdečega leva naenkrat zmanjka povezujočega smotra. Vezi rahlja tudi odkrivanje osebnega sveta in vrednot, kar je značilno zlasti za Aleša in dekleti. Sožitje skušajo sedaj zavestno razvijati, kar se vidi iz Andrejkovega pomisleka: »Bomo odslej hodili vsak zase? Kaj naj počnem sam? Doma je dolg čas in v šoli je dolg čas, Rdeči lev pa je razkrit.«¹⁰ Rezultat celotnega dogajanja, edinstvenega Rokovega prizadevanja in trdih izkušenj, ob katerih so dečki razčistili svoje odnose na višji etični podlagi, je novo zaupanje, s katerim zre družčina v prihodnost. Začutili so, »kako jih je znova povezalo, ne morejo živeti drug brez drugega, vez med njimi se je rodila na novo, čistejša je in bolj zrela.«¹¹ Vendar se zgodi nekaj, kar bi najmanj pričakovali — iz skupine izgine Tin, ki v svoji samovolji noče razumeti razvoja. Preti mu osamljenost. To pa je najhuje. Ravno proti osamljenosti je usmeril pisatelj ves Rokov boj.

Ovira, pred katero je postavljena spontana družčina, je vsekakor malo razumevajoči svet odraslih. Pisatelj ne zakriva njegove problematičnosti. Značilno postaja tudi socialnokritično gledanje. S prisvojitvijo pušk nastopijo dečki proti stališču šole, da smejo v strelski krožek samo učenci, ki se dobro učijo. Sicer pa je šola še vedno nekako pasivno zatopljena v »MRAK SREDNJEGA VEKA«, kar je pisatelj poudaril celo z velikimi črkami. Ko učitelj odide, se učenci želijo »čimprej vrniti iz zgodovine v sedanost.«¹²

Osnovni spopad v povesti izhaja iz problematičnega stališča Rokovega očeta, »da usodi nihče ne uide, da je ne more nihče premagati.«¹³ Rok se odločno upre očetovi ponižnosti, ki je niso nikjer upoštevali. Izraz ljudske pasivnosti je po-

⁶ Ivan Bizjak: »Rdeči lev« — nova mladinska povest. Pogovor s pisateljem L. Suhodolčanom.

⁷ Leopold Suhodolčan: Rdeči lev, str. 158.

⁸ Prav tam, str. 120.

⁹ Prav tam, str. 72.

¹⁰ Prav tam, str. 188.

¹¹ Prav tam, str. 189.

¹² Prav tam, str. 112.

¹³ Prav tam, str. 59.

zneje tudi pričakovanje Rdečega leva kot čudežnega dobrotnika. Taka stališča spominjajo še na nekdanje čase. Pisateljeva kritika pa zadeva tudi sodobno hlastanje po izobilju v konjunkturi nastajajočega mesta. Z nepremišljenim delovanjem odraslih je povezana tudi prizadeta narava v okolju. Peter in Pavel, ki šaljivo spreminja svoje ime, pa nakazuje misel o človeku, ki se trga iz pobitosti, a zaradi bede vedno znova pada vanjo. Moralna odstopanja utemljujejo boj Rdečega leva proti vsemu, »kar je slabega v ljudeh.«¹⁴

V dialogu se utrinjajo še razne domislice, ki jim znajo dati junaki splošno veljaven značaj. V premišljeni dejavnosti spoznavajo, da kjerkoli ni nikjer, da je časten samo odkrit boj, da ne ustreza prazna sila, saj pest nima ne oči in ne srca in moč ni vse. Izvirna modrost je v ugotovitvi, da so knjige rojene samo za solo in da je bolje, če ne razumeš takoј vsega.

Junaki spoznavajo svet brez olepševanj. S tem, ko jih prikazuje take, kot so, pisatelj ne izgublja vere v mladega človeka, v njegov pristni odnos do sveta, ki so ga odrasli gotovo že zapravili. Pisatelj skuša »spregovoriti mladim, da bi kljub vsem težavam in nerazumevanju ohranili v odločilnih trenutkih svoj ponos, človeškost, odkritost, resnicoljubnost, poštenost.«¹⁵ Te poglede in misli združuje predvsem naslovni junak. Pisatelju se zde odločilna spoznanja, ki jih prinaša življenje. »Kak tog vzgojitelj bo morebiti ugotovil, da junaki te povesti niso prejeli za svoje početje kazni, da se na koncu niso javno pokesali in se spremenili v pridne Janezke. Tega kot pisatelj ne bom storil. Očiščenje mora biti globlje.«¹⁶

Pripovedni učinek dosega pisatelj še posebej s stilno estetskimi oblikovanjem. Besedišče in slovnične oblike se v tekstu podrejšo knjižni jezikovni normi. Le osamljeno naletimo na besede, ki skušajo poudarjati realnost deškega žargona zlasti v njegovem zaničevalnem smislu, kakor baraba, bedak, butec, koza, kujon, punca, smrklja, šleva, tepec; cvek, cucelj, muzika; bubsti se, freniti, odfrčati, pofuliti, špricati šolo. Pogovorni sta tudi zvezi »mi je figo mar« in v značilnem izzivalnem smislu »če se upaš.«¹⁷ Oblika pomožnika »bojo« se zazdi v pogovoru pristnejša, zunaj njega uporablja pisatelj »bodo.«¹⁸ Različno se menjavata izraza »policija« in »miličniki«.¹⁹ Nazornejši, a manj običajni so knjižni izrazi »opete hlače«, »opleti«²⁰ v smislu s čim dokončno opraviiti in »mračnik«²¹ za netopirja.

Pomembnejše so stilno opazne besede in zveze, ki se vključujejo v razpoloženje zgodbe. Kolektivna samostalniška metafora »levi«²² konkretizira samostojnost in neustrašenost kot vzor in osnovno karakteristiko družčine. Zaradi širših zmožnosti neznanca začne sprva šaljiva oznaka »rdeči lev«²³ dobivati simbolni pomen neznane sile. Kljub vsemu pa je v deški nagajivosti različno parafrazirana. Tako so omenjeni mrtva rdeča levinja, levji dojenček, levja princesa, ribji lev, rdeča mačka, rdeči konji, rdeči lasje. Dečke označujejo še poseb-

¹⁴ Prav tam, str. 173.

¹⁵ Ivan Bizjak: »Rdeči lev« — nova mladinska povest. Pogovor s pisateljem L. Suhodolčanom.

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Leopold Suhodolčan: *Rdeči lev*, str. 20, 73.

¹⁸ Prav tam, str. 31, 145, 15, 77.

¹⁹ Prav tam, str. 45, 49, 50.

²⁰ Prav tam, str. 44, 90.

²¹ Prav tam, str. 35, 73, 157.

²² Prav tam, str. 19.

²³ Prav tam, str. 19.

ne domišljijske oznake. V svojem ponosu gledajo zviška kot »kralji, klovni in slavni razbojniki.«²⁴ Ironično očitajoče označuje mati nedelavnega, a močnega Tina kot »sina velikana.« V podobni ljudski prilastkovni rabi oznanja »volk spokornik« Blaževu podreditev teti in učitelju. Knjižno poudarjena »jata otrok«²⁵ daje brez posebnega opisovanja slutiti njih osamljenost. Staremu skladišču, ki še posebej ustreza težnjam junakov, daje fantazijski smisel podoba času kljubujoče ladje, »ki je neslišno plula dalje čez travnik, iz pomladi v jesen in nato za ped globlje skozi zimo.«²⁶

Nekatere ekspresivne glagolske zveze izražajo zagnanost in akcijsko zavzetost: »zaprašil se je po vzpetini«, postava se je »odtrgala iz skrivališča«, »levom so se napela telesa«, dečki so se »lepili k zidovom hiš«.²⁷ Sunkoviti refleksi se menjavajo z napetim pritajevanjem.

V čutnem dojemanju okolja naletimo na neposredno in pristno izražene drobne vtise, ki nastajajo v tišini napetega pričakovanja. Zdaj je to motrenje prahu, ki je »trepetal« v svetlobi, drugič prisluškovanje dežju, ki je »zaškrebjal« na strehi, ali pa vetru, ki se je kot nekaj, kar je prišlo od daleč, »naslonil na južno steno«, spet je »zapokal suh les«. Slušno intenzivno, a hkrati domišljijsko preseneti dvigalo, »zalajalo je kot lisica«. Natančno je posneto zastajajoče vrtenje mešalca, ki je »brnel starčevsko utrujeno«. Okolje pa je podano tudi s pomočjo izrazov za vohalne občutke. Pod streho je bilo »zatoхло, dišalo je po sovah«.²⁸ Doživljamo ga tudi kritično. Četudi obrobno, dobiva sodobno urbaniziranje podobo nerazumne sile v poosebljanju velikih hiš, ki so »stopale na strehe nizkim«, »vsak dan (...) odgriznile kakšen kos« ali pa jih že »povsem obkolile«. Le stari kostanji so se »krčevito upirali«.²⁹

Več je opaznih glagolov v zvezi z notranjim odzivanjem. Ob sproščenosti, kjer hudomušno »diši po rdečem levu« in »cvete domišljija«;³⁰ začutimo v zvezi »po glavi mu je vrtala misel«³¹ prisotnost nečesa vznemirjajočega, tujega. Prek več variant, ki ponazarjajo razglabljanje in razdvojenost, pridemo do končne stilizacije skrajne odločenosti in koncentracije, ko so se Alešu misli »zožile v vžigalno vrvico, ki je bliskovito zagorela, ogenj naglo drsi v svoj cilj, nihče več ga ne ustavi«.³² Pisatelju so pomagali izrazi s tehničnega področja in izvenčasovna raba sedanjika. Občutke tesnobe zaradi nenehnih porazov izraža pisatelj z glagoli, ki pomenijo zastajanje telesnih reakcij: »se spet ne morejo premakniti«, »stisnilo ga je v prsih«, tišina »ga je zalila od vseh strani«, »še pisniti ne morejo več«. Nazadnje prevlada zmedenost, ki jo ponazarjajo izrazi: »brezglavo se je obračal«, videl je stvari, »ki jih sploh ni«.³³

Nekateri glagoli so zaradi svoje pogostnosti stilizmi zase. Takšen je glagol zlivati, ki postane tematsko najpomembnejši v zvezi z Rdečim levom, ki se je »zlil z deskami«.³⁴ Poudarjeno je neugotovljivo pojavljanje, ki dobiva značaj

²⁴ Prav tam, str. 26.

²⁵ Prav tam, str. 13, 152, 43.

²⁶ Prav tam, str. 58.

²⁷ Prav tam, str. 27, 73, 81, 141.

²⁸ Prav tam, str. 58, 60, 60, 158, 89, 89, 74.

²⁹ Prav tam, str. 29, 115, 121, 115.

³⁰ Prav tam, str. 153, 155.

³¹ Prav tam, str. 15.

³² Prav tam, str. 161.

³³ Prav tam, str. 97, 158, 158, 158.

³⁴ Prav tam, str. 74.

fantoma. Helenca in Bil sta se oddaljevala in se »zlivala (...) v eno samo postavo«.³⁵ Tu je zabrisanost vtisa utemeljena z oddaljenostjo. Sobesedilo pa kaže, da gre v Aleševih očeh tudi za afektivno pretiranost podobe. Optično jasno izstopa zlivanje predmestja z mestom. Domišljjsko odprta pa ostaja zopet postava, »ki se je povsem zlila z nočjo«.³⁶ Značilni so še drugi pogosti glagoli, ki z nekaterimi ključnimi pomeni vplivajo na razpoloženje. Glagol zijati se večkrat pojavlja v prenesenem smislu neprijaznih, zijajočih odprtih, dokler ne preraste v zvezi »pred njegovim še otroškim pogumom je zazijala luknja«³⁷ v miselno podobo ovir, ki jih začne postavljati življenje. Glagole konkretizirajo ponekod metaforični prislovi, ki zgoščujejo izraz. Če so se kolesa na vozičku »pijano obračala«, ³⁸ ni treba še omenjati, da je bil voziček razrahljan.

Med pridevki ponazarjajo nekateri zunanje lastnosti. Izrazita je podoba »starih, narezljanih hiš«, ³⁹ kjer je podana celota z vidika otroško dojete posameznosti. Notranjost izdajajo nabirajoče se »tanke solze«, ⁴⁰ ki uidejo, ko jih ob vsem naporu ni mogoče zadržati. »Fant z zelenim obrazom«⁴¹ je učinkovita barvno shematična karakteristika bolnosti in izprijenosti. Sicer pa pridevki zlasti poudarjajo vznesena občutja. Tako je bila nedelja »praznično daljna in brezkončna«, ⁴² pri čemer spremenjene čutne kvalitete nakazujejo oddaljenost od mučne vsakdanjosti in pritajeno sproščanje. Nove vrednote poudarja pisatelj s simboliko svetlobe in beline, za kar govore »srebrni hrbet« reke in njena »svetla, žametasta polt«, ⁴³ dekliški »svetel nasmešek«, poteze »prazničnega obraza« in navezanost, ki se je »rodila na novo, čistejša (...) in bolj zrela«.⁴⁴ Poleg estetskega gre predvsem za vrednostni poudarek. Idiličnost se povezuje z junaki, ko odkrivajo svoj lastni notranji svet. Njega nedotakljivost je upodobljena največkrat z belo Aleševo srajco.⁴⁵ Aleševa in Helenčina čustva pa spremlja belina še v drugih zvezah, kot so beli dvor, beli roki, beli pesek, bele račke, belo perilo. S pomiritvijo v bolnici soglašajo beli hodniki, bel klobuček, bela postelja. Bolj tehnično skuša pisatelj presenetiti in strniti izraz s sinestetično zamenjavo predstav. Iz udarjanja z mokrim perilom so nastali »mokri udarci«. Poševna smer sonca je prenesena tako, da je sonce »lezlo v poševno dopoldansko nebo«.⁴⁶ Zadnji miselni prebliski pred odločilnim spopadom pa so zajeti v »dolgem trenutku«.⁴⁷

Primere so namenjene predvsem karakterizaciji in slikanju razpoloženja junakov. Zajete so iz njihovega predstavnega sveta in okolja. S svojim domišljjskim poudarkom segajo prek domačih razmer. Manj jih ponazarja način akcije, odločilni pripetljaji so izraženi neposredno. Prevladuje samostalniška oblika, kjer je primerjalni člen navadno razširjen z dopolnilom. Pomemben je odslužen avtobus, saj po svoje budi domišljijo. Tin je v svoji navezanosti nanj

³⁵ Prav tam, str. 45.

³⁶ Prav tam, str. 136, 138.

³⁷ Prav tam, str. 141.

³⁸ Prav tam, str. 100.

³⁹ Prav tam, str. 81.

⁴⁰ Prav tam, str. 94.

⁴¹ Prav tam, str. 109.

⁴² Prav tam, str. 37.

⁴³ Prav tam, str. 100, 106.

⁴⁴ Prav tam, str. 170, 183, 189.

⁴⁵ Prav tam, str. 17, 34, 40, 60, 67, 68, 81, 161, 163, 165, 183.

⁴⁶ Prav tam, str. 101, 106.

⁴⁷ Prav tam str. 162.

videti »kot zadnji potnik, ki se je z avtobusom pripeljal iz daljne dežele«. ⁴⁸ Nekateri primere spominjajo na eksotične postave iz filmov. Tin se obnaša, »kot da je princ iz arabske dežele«. Primera povzema Tinovo samovšečno uveljavljanje v zvezi s slepo vdanim Markom, ki je njegov »nepogrešljivi osebni čuvaj«. Ob nočnem pohodu je videti Tin »kot žareči svečenik v temnem svetišču«, ⁴⁹ ki mu ni mogoče ugovarjati. Pri Alešu sta ponos in čast poudarjena z bojem mušketirja. ⁵⁰ Časovno oddaljena primera je razširjena v že kar majhen opis mušketirske zvestobe ter zadeva tudi zunanje, saj ustreza bela, ohlapna mušketirska srajca Aleševi. Ko pa je Aleš primoran sleči srajco, postane podoben na vse pripravljenemu, fatalističnemu »mlademu japonskemu rokoborcu«. ⁵¹ Gizdavi Bil s kitaro je ironično označen kot slavni popevkar Johnny Holliday. Posebnost je istočasna primerjava iznajdljivega strica s klovnom, generalom, mornarjem in pismošo. ⁵²

Pisatelj vključuje v svoje metafore tudi živalski svet. Nekoliko drzna primera poudarja spretnost, s katero je treba nasprotniku prikrito in trdovratno kot bolha zlesti za srajco. Groteskna afektivnost je v sovjem kriku prestrašene ženske in očeh, ki so se na mah stokrat povečale. Pavlov nemir in postava sta gibalno označena s poskakovanjem dolge, suhe kobilice. ⁵³ Na deški način oživlja pisatelj tudi mrtve predmete, s tem da jih primerja z živalmi. Izrazito je označena brezhibnost tricikla, ki teče »tiho kot mačka«. Izvirna je jasno očrtana primerjava dvigajočega se dima s pasjim repom, butajočih čolnov pa z lesenimi psi na verigah. ⁵⁴

V primeri z deškim junaštvom je več mehkobe v prikazovanju deklet. Helenci so roke pri plesu »rasle s pogledom v višino, ko da so se ji spremenile v krila vitkega žerjava«. ⁵⁵ Estetsko skladna primera jedrnato poudarja oblikovanost in čustveno izraznost plesa, kot težnjo po nečem daljnem in lepšem. Želja po potovanju se izpolni Helenci ob Alešu na simboličen način kot prehajanje v nove življenjske odnose. Neslišen tek sanj prenaša pisatelj na vlak: »Bilo jima je, da se vlak neopazno premika, začela sta najlepše potovanje v svojem življenju«. ⁵⁶ Ponekod izraža pisatelj naklonjenost s pomanjševalnicami. Celo ironija izgublja v dekliskih očeh jedkost, saj fanta ni bilo več, »kot za majčken zelen popek«. ⁵⁷

Poleg neugnanega domišljjskega oživljanja izpričujejo primere tudi statičnost, predvsem v trenutnih spoznanjih brezizhodnosti. Najbolj ustreza primerjava s tarčo, ki velja vsestransko izpostavljenemu Roku. V svoji nemoči pa je Marko podoben piškavemu orehu. Ustreznost primere izhaja iz neposredne situacije, ko Marko zares obvisi na orehovem drevesu. ⁵⁸ Če je v gornjih primerah nekaj nagajivosti, čutimo mračnost v kolektivno označujoči primerjavi pobitosti in resnobe z vranami na cesti, z nemočnimi podložniki in pogrebci. ⁵⁹

⁴⁸ Prav tam, str. 42.

⁴⁹ Prav tam, str. 63, 63, 139.

⁵⁰ Prim. prav tam, str. 60, 81, 146.

⁵¹ Prav tam, str. 162.

⁵² Prim. prav tam, str. 52.

⁵³ Prim. prav tam, str. 61, 124, 154.

⁵⁴ Prim. prav tam, str. 71, 115, 161.

⁵⁵ Prav tam, str. 66.

⁵⁶ Prav tam, str. 170.

⁵⁷ Prav tam, str. 129.

⁵⁸ Prim. prav tam, str. 27, 36.

⁵⁹ Prim. prav tam, str. 60, 97, 181.

Nemoč v zvezi z Rdečim levom je poudarjena tudi z nenadno prikovanostjo na mestu, pogosteje pa z zbeganimi premiki, v katerih se Tin obrača, »ko da obupan išče samega sebe«. ⁶⁰ Drugače pa je uglašen Helenčin svet. V občutju, »ko da ji je dekliško telo otrpnilo v dolgo mrtvo soho«, ⁶¹ je estetsko konkretiziran trenutek skrajno nemočne dekliške prizadetosti.

S ponazoritveno močjo izstopajo nekatere razumske primere. V kritičnost prehaja hladna ugotovitev, da so zgradili šolo, podobno tovarni. Očitki se skrivajo tudi v primerjavi opustelega gradbenega zemljišča z lunino površino. Šolsko učena, vendar plastična je primerjava ostanka kanala s slepičem v človeškem telesu. ⁶²

Rekla se pojavljajo predvsem v dialogu ter prehajajo v jedkost kot odsev napetega medsebojnega kljubovanja. Prav tako začitimo v njih zavračanje odraslih. O čuvanju otrok pravi občutljivi Peter »raje tri dni na jablani obiram češplje«, ironična domislica daje prednost pavlihovsko protislovnemu in najbolj nemogočemu početju. Niti šolski strelni krožek ni privlačen. Posneto je tavtološko plehko in posmehljivo izgovarjanje: »Jaz ne morem, sem na desno oko slep, na drugo pa nič ne vidim.« Kaplarsko zavračujoč se zdi Tinov očitek: »Budnemu bi ti tatovi ukradli obleko s telesa.« ⁶³ Manj je ljudsko ustaljenih rekel. V opazki »medveda smo poslali po med« ⁶⁴ čutimo nagajivo nevoščljivost ob Aleševem opravku z dekleti.

Vznemirjenje v kritičnih položajih se kaže v nekaterih retoričnih vprašanjih. Povsem ustrezno je nakazana glavna tendenca zgodbe v vprašanju: »Kdo je Rdeči lev, ki odloča o vsem čisto po svoje?« Najbolj bolečo stran levjega karakterja, namreč prenašanje poraza, pa nakazuje vprašanje: »Kaj more leva boleti še bolj?« ⁶⁵

V širših povezavah dobivajo stilno vrednost sicer manj značilne posameznosti. Nekatere po sebi objektivne slike prizorišča in okolja se izkažejo z vidika celote kot slika notranjega doživljanja junakov. V občutje tesnobnega in napetega pričakovanja se vključujejo mrke podobe zatohlega ostrešja, prhutajočih mračnikov, nenadno pojavljajočih se zbeganih ptic in renččega neznanega psa. Predmetnost je skrivnostno oživiljena kot izraz neznane sile, ki stopnjuje vznemirjenost ob volem oglašanju desk, gibanju senc, temni noči brez zvezd, ob težkih oblakih in skrivnostno vabeči lutki. Glagolske primere se izgublajo v negotovih domnevah. Pisatelj si pomaga z nedoločnim izrazom »ko da je nekdo nekje daleč odprl omaro«, »ko da je nekdo nekje premaknil stol«. V tuji izbi se zdi, »da nekje nekdo diha, morebiti diha štedilnik, morebiti stena ali omara.« ⁶⁶ Za vsako rečjo je čutiti neznanca. Nagačene živalske glave so kot žive, vsak hip se bo nekaj premaknilo. Nazadnje Tin zbegano prisluškuje celo zvenu lastnih besed. Videti je, da oživljeni drobci sočasnega dogajanja v okolju ne ostajajo več v mejah paralelizma, temveč stopajo v ospredje kot zlovešče napovedi bližajočega se neznanca kot simbola nenehno pričujoče sile, ki čisto po svoje določa ravnanje junakov. Pisatelj se oddaljuje od realistične tehnike. Pred Bilom, ki s svojim prihodom pretrga veselo razpoloženje, »je padala v prostor velika senca

⁶⁰ Prav tam, str. 157.

⁶¹ Prav tam, str. 108.

⁶² Prim. prav tam, str. 29, 139, 138.

⁶³ Prav tam, str. 21, 113, 154.

⁶⁴ Prav tam, str. 31.

⁶⁵ Prav tam, str. 56, 118.

⁶⁶ Prav tam, str. 10, 10, 121.

njegove postave».⁶⁷ Močnejši učinek pripada okoliščini, ki deluje kot nekaka napoved pomembnega dogodka. Podobne slutnje vzbuja reka, ki postaja pred dekletoma vse bolj kalna, po njej pa priplava črno bruno, podobno utoplencu.

V trenutkih vedrine izginjajo temačne podobe. Tedaj zažive v Petru in Pavlu »nebo in zemlja, sonce in luna, ptica in cvet«.⁶⁸ V stavku je čutiti ritem veselega vzklikanja. Dejstva iz okolja so tudi tu pomenljivo oživiljena. Nerodnemu Marku se veje nagajivo odmikajo. Helenčinemu plesu enakomerno pritrkava dež. Prav v trenutku dekliške zaupljivosti pa so »orehi na drevesu rahlo trčili drug ob drugega«.⁶⁹ Pisatelj namiguje na prvi plahi dotik, ki ga doživita Helenca in Aleš ob koncu zgodbe. Tudi staro skladišče je kot živo in povezano z deškim početjem. Predstavlja poseben svet. Dečkom, ki se shajajo v njem, neti domišljijo. Ves čas se skrivnostno oglašča, dokler ga ne porušijo. Podobno se zrahljajo vezi v družini. S koncem skladišča je obenem konec otroško značilnih pustolovščin.

Nekateri konflikti, izoblikovani v dogajanju, so stilno izraženi s kontrasti. Sodobno življenje poraja nove zaplete, ki jih nakazuje nervoza nastajajočega mesta in izgublajoča se lepota, saj so »hiteli v mesto ljudje in avtomobili, ptice in sonce pa so bežali iz njega«.⁷⁰ Bilova pokvarjenost, ki prizadene Helenčin svet, dobi svoj skrajni in ostro začrtani izraz v kepi blata, ki je priletela »natanko v sredo, da se je na belem perilu pokazal velik črn madež«.⁷¹ Prav tako ima kontrastno obliko Roku namenjena ugotovitev Petra in Pavla: »Zdaj vidim. Moja levja griva je bila pred tvojo čisto navadna mačja dlaka.«⁷² Pisatelj vrednoti Rokovo prizadevanje simbolično zgoščeno po povsem neznatni zunanji značilnosti.

Kot stilna posebnost se kaže način, ki podaja boleče spremembe čustvenih stanj. Spremembe so izražene s prenesenim pomenom glagola odnašati, ko jih nasprotna sila načenja in odnaša. Podobe razkroja se odmikajo realističnemu stilu. Pri Alešu čutimo, »kako mu ozki obraz odnaša žalost«. Tina je zadel občutek poraza, »odnašal je njegovo prvaštvo, bilo je kot posušena lupinica«. Pred nami je pomensko in količinsko zares klavрни ostanek nekdanje samozavesti. Izvirno je tudi poudarjena otožnost ob rušenju starega skladišča. Delavci so se zdeli dečkom, »ko da jim neznano kam raznašajo nepozabne dneve, ki so jih preživeli v njem«.⁷³ Podobno se razdrobi nasmešek ali se sesuje dim.

Značilne so nekatere posebnosti v stavčni gradnji. Ob spremenjeni interpunkciji opuščata pisatelj formalno logično povezovanje. Opazni so stavki, ki jim v dolgih periodah ne najdemo pravega mesta. Videz neurejenega združenja je posledica prostega notranjega monologa, v katerega se vrinja tudi pisatelj. Marjetka takole reagira, ko rešuje čeber s perilom:

»Potem jo je le ohrabil občutek, da je čeber že bliže, narahlo se ji priklanja, morebiti je zašel v mrtvi tok, si je rekla, in se je ustavil.

Ali le kdo zdaj misli name, jo je spreletelo, morda mama, morda Helenca, gotovo misli name Helenca, moram ji rešiti čeber s perilom, njihovi družini veliko pomeni, si je šepetala, in bila je bolj pogumna, trenutek nato

⁶⁷ Prav tam, str. 66.

⁶⁸ Prav tam, str. 57.

⁶⁹ Prav tam, str. 30.

⁷⁰ Prav tam, str. 28.

⁷¹ Prav tam, str. 109.

⁷² Prav tam, str. 188.

⁷³ Prav tam, str. 68, 145, 181.

pa je znova omahovala, čeber se je bahavo zibal na gladini, ko da mu je prav lepo, takole se prevaža kak star, našopirjen gosak, je pomislila, prav nič se mu ne smilim.«⁷⁴

Opazna mesta pa ima tudi navaden dialog. V izrazitih afektivnih položajih razpade stavek v prvobitno sunkovit izraz. Tako v zvezi s pojavljanjem Rdečega leva:

»Ne ... Bil je ... Ne boste mi verjeli ... Bil je neki deček ... Nikoli ga še nisem videl ... In pravzaprav ga sploh nisem videl v obraz ...«

Ali pa ob Helenčinih zadregah:

»Nenadoma je skočil vame ... in ... in me ... in me poljubil ...«

Aleš takole toži za Helenco:

»Ni je ... Nikjer je ni ... Njena mama je bila pri teti na Poljanah ...

Tudi tam je ni ...«⁷⁵

Ločeni vzkliki, katerih eliptičnost in krčevito zastajanje označujejo tri pike, oblikujejo dokončni smisel s stopnjevanjem, ki je ponekod anaforično. Značilni so postali natrgani in neceloviti stavki kot realni posnetki govora.

V stavčni zgradbi je opazna tudi posebna raba veznika in. V začetku na novo zastavljenega stavka daje veznik večji poudarek odločnosti. Tako je med drugim z nepričakovano rabo veznika močnejše zajeta dokončnost Helenčine odločitve:

»In ne bom šla več domov ... Ne vem, kam bom šla ... Nekam ... kamor koli ...«

Podoben vtis daje Aleševo vprašanje:

»In zdaj boš dobra samo z mano?«⁷⁶

Več naravnosti skuša pisatelj nedvomno doseči tudi z izpuščanjem napovednih stavkov, tako da ponekod ni mogoče ugotoviti govornika.

Razgovorna snov je v kratkih stavkih porazdeljena na vso skupino. V takih skupnih prizorih neposredno začetimo razgovorno valovanje ter anonimno delovanje skupine kot celote.⁷⁷

S prirodno spontanostjo govora in z že prej navedenim nemirnim asociiranjem se povezuje asindetično razvrščanje stavkov. Vendar pa sega stil od že kar nekontrolirane in razdrobljene subjektivne sproščenosti prek objektivnih analiz in brezokrasnih posnetkov zunanje akcije, kjer ni časa za refleksijo, do opazne metaforike ter vse bolj lirsko zlite izpovedi. Tako začetimo ritmično urejenost in pritaženo stopnjevanje ob razširjenih podvojitvah:

»Helenca je že hotela stegniti roko, da bi se ga dotaknila, tako čisto narahlo bi se ga dotaknila.«

»Le včasih (...) se še reka nekoliko očisti, a tako prozorna, kot je bila nekoč, ne bo več, in tudi oblaki se ne bodo nikoli več kopali v njej.«⁷⁸

Za nadaljnjo osvetlitev povesti je pomembna njena zgradba, razvrstitev literarnih prvin in odnosi med njimi.

Junaki stopijo v zgodbo, ko so že izoblikovali svojo družčino, ki pa že kaže ob Aleševih osebnih interesih znake načetosti. Pisatelj poskrbi za učinkovit začetek, ko seže neposredno v dogajanje. Zaplet se pojavi v samem začetku, ko Tina preseneti neznanec z rdečimi lasmi. Šele naslednje poglavje ima značilnosti

⁷⁴ Prav tam, str. 110.

⁷⁵ Prav tam, str. 24, 104, 147.

⁷⁶ Prav tam, str. 129, 170.

⁷⁷ Prim. prav tam, str. 21, 27, 33, 41, 43, 83, 175, 177, 179.

⁷⁸ Prav tam, str. 68, 101.

uvoda, kjer so kratko predstavljeni člani Tinove družine, ko načrtujejo prisvojitve zračnih pušk. Vidimo, da so posamezne naloge že razdeljene. Tako sega začetna zasnova tega načrta in s tem tudi zgodbe iz njenega okvira. Za pobude zvemo le iz posameznih analitično podanih drobcev. Pisateljova pozornost velja zapletu, saj še Blaž potrdi srečanje z neznancem — Rdečim levom. O njegovih namenih obstoje samo domneve.

Prisvojitve pušk poteče nemoteno, zato pa se stopnjuje zaplet ob poznejšem nenadnem izginotju pušk, ki ga pripišejo neznancu, kar prinese zgodbi novo usmeritev. Nasprotna igra, ki se je začela nakazovati z neznancem, sedaj povsem obvlada zgodbo, ko družina preusmeri dejavnost v iskanje Rdečega leva. Značilno postane nasprotje med obema tekmečema, Tinom in nedosegljivim Rdečim levom. Slednji z nepričakovanimi nastopi obvladuje dogajanje. Zgodba začenja zastajati. Zunanja dinamika prehaja v detektivsko kombiniranje. Že kar nerešljivo se stopnjuje zaplet ob sporočilu, da je nekdo spet vrnil puške v šolski kabinet. Napetost podžiga neposredno pojavljanje Rdečega leva in razblinjanje poizkusov, ki bi ga naj razkrili.

Tako se zgodba zaobrne nazaj k prvotnemu tipu početij. Toda nič ne pomaga puljenje grive cirkuškemu levu in tudi ne glavna akcija, vsestransko pripravljeni vdor v trgovski dom, s katerim namerava družina zmagati nad okoljem, kar bi privedlo Tinovo zgodbo do dramatičnega vrha. Odločilno dogajanje se sprevrže v grotesko ob odkritju, da so dečki zbežali pred negibno lutko. Značilno je, da tudi za ta nastop izve bralec šele tedaj, ko so se dečki že dogovorili zanj. Pisatelj družine ne privede dalje kot do spoznanja, da ji neznana sila preprečuje uveljavljanje. Krčevito tipanje družine dobiva značaj neuspelega donkihotskega prizadevanja.

Kot nasprotje taki brezizhodnosti razvija pisatelj življenjsko otipljivo zgodbo o Aleševem individualnem prizadevanju za Helenco. Zasnova sega prav tako iz zgodbinega časa, saj predstavi pisatelj Aleša, ko ima ta že ustaljeno mnenje o Heleni. Polno je razvita dramatična zgradba zgodbe. Ta pridobiva na samostojnosti, ko se začne med Alešem in tekmečem Bilom oblikovati konflikt, ki ga še podžiga Helenčino omahovanje. Z Bilovim ponižujočim napadom na Aleša in pozneje na Helenco, ki prizadene idealnost dekletovih čustev, se zgodba prelomi v odkrit konflikt, ki ga lahko reši le fizičen boj. Helenčinemu pobegu sledi odločilni spopad, ki privede zgodbo z Aleševim zmago do dramatičnega vrha. Nazorno je podana sprememba mirnega Aleša v neizprosnega borca. Vendar pa tudi Aleševa zgodba ne ostaja zunaj vpliva Rdečega leva. Spopad z Bilom naraste prek osebnih meja, ko ga začne Aleš povezovati z Rdečim levom. V razpletu najde Aleš Helenco. Toda pisatelj ne pusti zgodbe mirno izzveneti. Trenutke sreče, a tudi nepazljivosti spretno izkoristi kot razlog za dramatični zavorni moment, ko se izgubi Helenčin bratec med železniškimi tiri. Dogajanje zastaja. Vanj postavi pisatelj še Tinove dečke in tako na istem prizorišču zopet združi obe zgodbi.

Tedaj se bratec pojavi pred brzečo lokomotivo. V oblikovanju krčevitih trenutkov, ki sledijo, leži odločilni kompozicijski prijem celotne povesti. Položaj popolne nemoči, ko bi se moral med dečki vsaj Aleš izkazati pred Helenco, je pisatelju potreben, da bi tako učinkoviteje presenetil s premočjo Rdečega leva, ki nepričakovano reši bratca in se pri tem nehoti razkrije. Pisatelj poskrbi za nov zavorni prijem, ko razkriva ranjenega leva posredno prek odzivanja družine. Kot Roka ga izda bralcu šele v naslednjem poglavju. Z razkritjem doseže združena zgodba svojevrsten vrh, ki pa ni organska posledica prizadevanja

družčine, temveč spada kompozicijsko v vrsto ločeno zasnovanih neuspešnih srečanj z Rdečim levom. Ta tvega razkritje po lastni presoji. V razpletu dobiva nenavadno pojavljanje Rdečega leva realno logično utemeljitev v Rokovem boju za priznanje. Vendar se zgodba ne konča v sklenjenem krogu. Četudi prerojena, začuti družčina, da ji manjka povezujoči smoter. Odprto ostane tudi vprašanje samovoljnega Tina, ki ne prenese Rokove uveljavitve ter izgine iz dogajanja.

Povest je razdeljena na poglavja, ki so utemeljena s prepletanjem dveh zgodb ob skupnem izhodišču in sklepu. Rdeči lev kot neodvisen kompozicijski element vpliva na zgradbo obeh zgodb. Ob njem ostaja Tinova zgodba na ravni neuspešnih, čeprav vedno na novo predvidenih zagonov, ki vsak obeta odločilni preobrat. Odločata pogum Rdečega leva in njegova etična misel, da ne bi postali »čisto navadni tatovi in razbojniki«. ⁷⁹ Nasprotno pa se Aleševa trikotniška zgodba povsem razmahne in doseže svoj dramatski vrh.

Kompozicijska posebnost Rdečega leva izhaja iz že omenjene simbolne vloge naslovnega junaka. Tako sega v dogajanje tudi nekaj simbolističnega oblikovanja. Prisotnost neznane sile je čutiti v nepredvidljivih pripetljajih, v skrivnem oživljanju okolja, v domnevah, v vsebini sanj, v fantastičnih govoricah in spačenih podobah. Občutek nemoči vpliva na zresnitev junakov. Toda vsa skrivnostnost, ki se bolj ali manj pojavlja v povesti do vsebinskega vrha, se izkaže kot nekaj zunanjega, dekorativnega, ko jo pisatelj na mah vrne v resničnost. Ponoven pregled levovega prizadevanja odkrije povsem realističen vidik povesti.

Rok kot neznanec postane temelj napete detektivske zgodbe. Svoje identitete ne razkrije kljub vsestransko pretehtanemu detektivskemu kombiniranju izsledovalcev. O vsem je presenetljivo obveščen. Dečki zaman iščejo rdečo lasuljo kot glavni dokaz. Rok spretno zapleta dogajanje. Vedno hodi z družčino, a ga ta nič ne pogreša, ko se v trenutkih njene nepazljivosti preoblači v Rdečega leva. Sicer je motiv nepričakovane dvojne igre v detektivskih zgodbah pogost. Vendar doseže pisatelj tu z njim popolno presenečenje.

Dogajanje in osebe je pisatelj realno utemeljil. Družčina se ni zbrala naključno. Pustolovstvo je le nekaj zunanjega. Ravnanje in stališča družčine izhajajo iz globljih psiholoških motivov uveljavljanja, ki je obenem družbeno motivirano z okoljem, saj je nenavadno ravnanje mladih predvsem posledica nerazumevanja v okolju. Najgloblje pa se zaveda svojega uveljavljanja Rok, ko se usmerja proti nedejavnemu podrejanju usodi. V akciji, polemičnem dialogu in ob Roku družčina notranje zraste in se utrdi. Viden je razvoj, v katerem dobi brezobziren levji karakter človeške poteze. V akciji in dialogu so utemeljene tudi individualne razlike, ki prete razbiti družčino. Vendar samo Tin ne more prek njih. Ravnanje posameznih junakov se sklada prav tako z značilnostmi, ki so podane opisno zlasti kot socialne slike na začetku nekaterih poglavij. Pisatelj se je trudil, kot sam pravi, da junaki »ne bi bili upodobljeni črno belo kot tipi, temveč (...) s svojimi posebnimi lastnostmi«. ⁸⁰ V tem smislu hoče pisatelj razumeti tudi negativnega Bila. Tudi epizode, ki so sicer ločene od glavnega dogajanja, ilustrirajo naravo junakov. Taka je med drugim naveličanost, s katero Tin čisti čevlje. Pisatelj pridružuje tudi drobce hkratnega dogajanja v bližnjem okolju, kakor pač občasno pritegnejo pozornost. To so odmevi malomarnega dela na gradbišču, vsiljiv tovarnjak v starem trgu ali pa

⁷⁹ Prav tam, str. 187.

⁸⁰ Suhodolčanovo pismo piscu študije. Prevalje, 27. aprila 1972.

zatopljenost gospoda Zajca v njegov avtomobil kot primer za duhovno odsotnost odraslih. Tudi bežne posameznosti iz okolja motri pisatelj socialnokritično. Taka postaja zaradi neustreznega odnosa do mladih usmeritev celotne povesti.

V zgodbnem času, ki obsega osem dni, od sobote do druge nedelje, ni dogajanje vse dni enako intenzivno. Manjše prekinitve izpolnjuje analitična pripoved junakov, ponekod pa si mora bralec pomagati s sklepanjem. Zdi se, da pisatelj namerno tako ravna, ko posnema pogovor mladih, ki radi puščajo poslušalca v nejasnosti. Nekatere zasnove in predvsem opisne karakteristike segajo iz zgodbnega časa. Za kompozicijo je v zvezi z Rdečim levom pomembna sklepna osvetlitev pripetljajev, ki jih nazadnje prikaže v povsem realno verjetnem zaporedju.

Kompozicija odstopa od zgoščenosti običajne pustolovske zgodbe ter dobiva povestno širino kot širši izsek iz življenja. V osnovno pripoved segajo opisi oseb, domačih razmer, šole in sprememb v okolju, navzoče so ljudske govornice, sanjarjenje, plaha ljubezenska romantika, monolog, predvsem pa raznolik dialog, ki sega od humorja do mučnega razglabljanja. Pustolovstva snujejo junaki v živahnih razpravah. Tako dialog ni namenjen le označevanju, temveč tudi poganja dogajanje.

V pisateljevo oblikovanje so se vrinile tudi nekatere neskladnosti. Stilni izvirnosti ne ustrezajo nekatere obrabljene podobe. Tako so sladkobno idilične solze ljubezni in solze spoznanja,⁸¹ grlica, ki se ji je pripravalo grlo,⁸² na vodi pa je že preveč prisiljen labod ali celo ranjeni labod.⁸³ Vtis skrivnega soglašanja narave z razpoloženjem oseb je pisatelj zadel s podobo brezbrizne reke, ki je v zvezi s Helenčinimi tegobami nepričakovano postavljena v kontrastno razmerje.⁸⁴ Poglavje o originalnem možu iz triogelne bajte, ki sicer kaže vpliv Rdečega leva na okolje, pa ni v pravi zvezi s kompozicijo. Prevečani mož se žal nikjer več ne pojavi in tudi v ničemer ne določa razvoja dogajanja. Vendar pa take manjše oblikovne pomanjkljivosti ne morejo zabrisati vtisa celote.

Kakor je videti iz končne strnitve glavnih ugotovitev, se povestne sestavine neprisiljeno ujemajo z zamislijo razvojnega prehoda. Od sumljivih pustolovščin, s katerimi se hoče družina izkazati, se ob nastopu Rdečega leva in Aleša kot glavnih oseb preusmerja k vrednejši dejavnosti, za katero je prav tako potrebna neustrašenost. Moralno je očiten prehod od pokornosti Tinovi levji grivi k človeško sproščenim odnosom enakih med enakimi. Prav tako je s prehodom k razglabljanju o zrelejšem smotru, ki naj povezuje družino. Razvojno psihološko je utemeljena zgodba s trenutki razpada spontane, neformalne skupine, s prehodom od otroško značilnega postavljanja k pubertetni zamišljenosti. Podobno je v stilu ob porazih in trdih spoznanjih več jedkega humorja, spačenih in mračnih podob ter natrganih stavkov, odkrivanje novih vrednot pa je povezano s svetlobo in belino in tudi že z lirsko ubranim izrazom. Kompozicijsko ustrezata nakazani dvojnosti okrnjena Tinova ter dramatično razvita Aleševa zgodba. Tudi okolje ni enovito. Izginja skladnost podeželskega trga, mesto pa še tudi ni prineslo vredne življenjske kvalitete. S pticami in soncem bežijo nastopajoči junaki iz njega. Tako je v nedvomno umetniško celoto zajeta svojevrstna dvojnost, odločilni trenutek, v katerem odkrije družina višjo raven bivanja. Takšen razvoj določa predvsem izvirni Rdeči lev.

⁸¹ Prim. Leopold Suhodolčan: *Rdeči lev*, str. 104, 109.

⁸² Prim. prav tam, str. 99.

⁸³ Prim. prav tam, str. 106, 108.

⁸⁴ Prim. prav tam, str. 104.

Za Roka — Rdečega leva — je značilna učinkovita povezava realistične osnove s fantastiko, kar daje povesti posebno mesto v sorodni tematiki. Pomembna je tudi sama realistična osnova, tako zaradi življenjskih spoznanj, predvsem pa zaradi socialno kritičnega odnosa mladih do stvarnosti. Tak odnos se prvič pojavi v *Rdečem levu*. Pisatelj sicer povsod, v *Velikanu in Pajacu*, *Skritem dnevniku* in v *Dečku na črnem konju*, prikazuje neugnane junake, vendar se ti šele v *Rdečem levu* kritično zavedo svojega položaja. Prvič se zaženo v akcijo z namenom, da bi opozorili nase odrasle. Toda prvič so tudi prisiljeni razmišljati o porazih. Ob *Rdečem levu* se dokopljejo menda do najglobljih spoznanj v Suhodolčanovih povestih, ko začutijo neznatnost spričo življenja in vedno novih neznank, ki jih prinaša. Vendar se nočejo fatalistično podrežati. Prvič razmišljajo o družini. Zavestno se uče usklajati različen osebni svet. V zvezi z dekleti se pojavijo v *Rdečem levu* tudi prva plaha ljubezenska čustva.

V povesti *Velikan in Pajac*, ki je nastala neposredno pred *Rdečim levom*, pa se realno soočenje s trenutnim okoljem izgublja v že kar brezupni fantastiki, saj vidi pasivni Velikan povsod samo idealni svet. Pri njem ni najti prav nič donkihotske borbenosti. Pajac, njegov nasprotni pol, ki mu iluzijo omogoča, tudi ni povsem realen, saj mu pri reševanju Velikana znatno pomaga sreča. Nasprotje med idealnim svetom in trdim današnjim življenjem, ki tako vizijo omogoča, pa je v *Rdečem levu* realno združeno v istem junaku, ki je zdaj Peter, drugič Pavel ter pomeni pri Suhodolčanu nov tip osebnosti. Zdaj je ves srečen, nenadoma pa se prelomi v nekoga drugega, ko se spomni svoje resnične bede. Tudi dogajanje v *Skritem dnevniku* je v primerjavi z *Rdečim levom* drugačnega značaja. Spodbujajo ga predvsem romantične težnje po velikih dejanjih, kakršna je najdba skritega partizanskega dnevnika pa tudi izsleditev razbojnikov ali leganje pod vlak. Na romantiko spominjajo tudi domačijske pravljice, ki se v *Dečku na črnem konju* povezujejo z igrivimi drobnimi potegavščinami, ki jih je poln otroški svet.

Nasprotno pa se povest *Rumena podmornica* po kritični usmeritvi in podobnih motivih bolj povezuje z *Rdečim levom*. Toda od njega se tudi razlikuje, saj se je fantastika iz *Rumene podmornice* umaknila povsem določenim zahtevam. Mladi se neposredno zavzemajo pri odraslih za mladinski dom, igrišče in drugačno ravnanje pridobitniških trških veljakov. Pomagati hočejo tudi posameznikom v družini. Zahteve zožujejo na končne cilje, ki jih objavljajo v letakih in pismih. Pustolovščine omejujejo in jih podrežajo nalogi. Hočejo delati in deliti delo tudi z odraslimi. Ne gre jim samo za lastno družino, zavzemajo se tudi za ponižanega človeka. Na množičnem sestanku razkrinkavajo nepravilnosti. Nastopajo že kar aktivistično, tako da postaja zgodba zaradi ponovnega deklarativnega naglaševanja zahtev pred javnostjo nekoliko tendenčna. Tudi nenavadna podmornica ne more prikriti tega vtisa. Dogajanje z Žametom pa je že blizu sentimentalnosti. Mladi se skušajo ujeti z okoljem, razumsko se usmerjajo k neposredno uresničljivim ciljem, postajajo drugačni. Z njimi pisatelj sklenja tematiko nemirnih in sanjarskih mladostnikov. Zdi se, da se tematika tudi že izčrpa, saj se precej sestavin ponavlja iz predhodne povesti, iz *Rdečega leva*. Žametova bajta s predstavo ladje je že kar preveč podobna skladišču. Ponavlja se tudi podoba vsiljivih stanovanjskih blokov. Tudi reka je bralcu že znana, spet je prizorišče neizprosne dvoboja. Osebe nastopajo v zelo podobnih položajih. Kot Tin tudi Žiga v *Rumeni podmornici* dopoveduje dečkom, kako je nujno razmajati trg, da jih bodo ljudje opazili. Pisker ustreza po šegavosti Petru in Pavlu, kar pa ne pomeni, da ne bi ostal humor nujno gibalo

v mladinskih zgodbah. Zamišljeni Matija doživlja kot Aleš prva čustva do dekleta. Dim, najstarejši med dečki, s potezami mladega prestopnika, je podoba nasilnega Bila. Tudi Dim ne uspe kot negativni junak. Črnolasa Ajda pa je v zvezi z Matijo in Dimom tako kot črnolasa Helenca udeležena v trikotni ljubezenski zgodbi. Ta se podobno prepleta z osnovno zgodbo, v kateri se družina usmerja proti odraslim. Stari Žamet, ki sicer zavzema vidno mesto v kompoziciji, ustreza kot posebej in človek, ki se mu je zgodila krivica, možu iz triogelne bajte. Podobno se pojavljajo miličniki. Gospod Zejec z avtomobilom se pojavi celo z enakim imenom. Tudi Piskrova kitara ni nekaj novega.

Dogajanje v *Rdečem levu* je bolj sveže in živo. Realistično prikazovanje mladostnikov dobiva tudi fantastične, simbolne in romantične razsežnosti, v katerih je ustrezneje izražena zapletena in pogosto nedoumljiva mladostniška narava. Fantastika v *Rdečem levu* ni namen kot v *Velikanu in Pajacu*. Najdemo jo kot fantastično igro, s katero si pomaga aktivni Rok pri svojih drznih nastopih. Fantastika je le še sredstvo, učinkovit poudarek bistvenim življenjskim spoznanjem. Povest izstopa s stilom, ki presega običajno metaforiko. Značilni so paralelizmi, ki s skrivnim oživljanjem predmetnosti nakazujejo bližajoče se dogodke in razpoloženje oseb. Nemirni tok zavesti, ki se začenja nakazovati v *Rdečem levu*, pa povezuje stil s pisateljevimi deli za odrasle. Učinkuje tudi spretna kompozicija. Pisatelj je dosegel napetost ob preprosti fabuli s prenosom značilnosti detektivske zgodbe v povsem mladostniško početje. V *Rdečem levu* je prepričljivo uveljavil svoje oblikovno načelo, kjer se mu zdi pomembno, »da s posluhom umetnika upodabljamo estetsko ubrano povezanost realnosti in fantastike.«⁸⁵

Povest *Rdeči lev* drži ravnovesje med realizmom *Rumene podmornice* ter vidno fantastiko *Velikana in Pajaca*. Z ustvarjalno povezavo obeh smeri je pisatelj verno upodobil mladostniško razdvojenost. S svojo neprisiljeno umetniško resnico dobiva delo osrednje mesto med Suhodolčanovimi povestmi s sorodno tematiko.

Zusammenfassung

Der vorliegende Versuch einer Interpretation des Werkes *Rdeči lev* (Der rote Löwe) von Leopold Suhodolčan konzentriert sich ausschliesslich auf den Text und aufgrund der Analyse desselben kommt er zu den folgenden Feststellungen. Es handelt sich da um das Gruppenleben der Jungen im Zeitalter vom 12. bis zum 15. Lebensjahr vom kindlichen Tätigkeitsdrang zu immer bewusst werdender Bewertung der Beziehung zwischen sich und der aktuellen Wirklichkeit, die der Schriftsteller gesellschaftlichkritisch betrachtet. Die Erwachsenen haben kein Verständnis für die Probleme der Jungen. In den Verhältnissen, wenn die ländlichen Bräuche verschwinden, verfallen sie der Nervosität der werdenden Städte und sehen nur materielle Ziele, während die anderen, die auf dem Lande bleiben, noch immer resigniert ihr Leben dahinschleppen. Die Jungen machen sich in der Stadt trotzdem auf ihre Weise geltend und empfinden zum ersten Mal die wesentliche Erkenntnis, dass der Mensch gezwungen ist, seine Tätigkeit immer wieder zu reorganisieren wegen der Unbekannten, die unaufhörlich und unerbittlich das Leben und die Entwicklung vor sie stellen. Die gedankliche Seite der Geschichte verbindet sich mit dem äusseren Fabulieren, das an die Interessen des jungen Lesers anknüpft. Der Schriftsteller erreichte die Aktionsspannung durch die Übertragung der Charakteristika der Detektivgeschichte in ein ganz junges Treiben.

⁸⁵ Leopold Suhodolčan: *Stvarnost, domišljija, otroštvo*. Nova obzorja 1964, str. 464.

Er stellt auch die erste, noch kindliche, aber trotzdem ernste Liebe dar.

Die Tiefe der Kundgebung, wegen deren die Geschichte vor die anderen Jugendwerke des Autors gestellt werden muss, ist auch stilistisch entsprechend betont. Das innere Erleben, das in das Empfinden der Ausgangslosigkeit und der existenziellen Angst greift, begleitet eine dem Symbolismus ähnliche Technik, mit der er dunkel eine unbekannte Macht andeutet.

Doch überwiegt der Optimismus. Die Metaphorik gewinnt helle Dimensionen. Sie reflektiert jugendliche Phantasie, die zum Eindringen in eine immer weitere reale Welt anregt.

Die gedanklichen, fabulativen und formalen Bestandteile harmonisieren ungewungen mit dem Konzept des Ganzen, ermöglichen die Originalität der Aussage und sichern der Geschichte einen künstlerischen Wert zu.